

Židovské anekdoty možno považovati za lidovou poezii. Tak jako neznáme autora ruských bylin nebo srbských zpěvů bohatýrských, arabských pohádek a středověkých legend, tak neznáme původce židovských anekdot. U některých anekdot bychom ovšem mohli zjistit autora; mnohé z nich vznikly ve vídeňských a budapeštských kabaretech. Je ovšem pochybno, jestli tyto anekdoty jsou původní. Pokoušíte-li se udat nějakou novou židovskou anekdotu osvědčenému znalci, nedožijete se zpravidla úspěchu. Znalec vyslechne vaše vypravování se zachmuřenou tváří, neodmění vás smíchem, jak by se slušelo, ale mávne opovržlivě rukou a řekne: „To je staré.“

Karel Čapek vyslovil teorii, že vůbec není nových anekdot. Podle jeho názoru se anekdoty objevily na zemi současně s lidstvem; tudíž jakési praanekdoty, jako jsou prabuňky podle stoupenců vývojové teorie. Anekdota tedy prošla vývojem jako primitivní živoucí organismus a přizpůsobovala se současnému životu.

Někteří literární estetické vykládají, že ruský realistický román vyniká svou úžasnou psychologií zejména proto, že ruskému národu

bylo po staletí žítí pod politickým útlakem. Ruský člověk nemohl se vyžítí extenzivně, to jest ve veřejných záležitostech. Proto ruský román rostl dovnitř a probral se k základům lidské duše.

Totéž by bylo možno říci k vysvětlení židovské anekdoty. Je to poetický výraz rasy, která prožila věky v opovržení, v ústrcích a ponížení. Židovskému lidu nebylo dopřáno, aby vybíjel svou energii v usilování po hodnotách, po světské moci a po činech válečných. Ve dne se žid zabýval obchodem, lichvou, lékařstvím a jiným opovržením hodným zaměstnáním. Večer pak stáhl záclony, odloučil se od světa a usedl ke stolu, aby přemítal a mudroval nad Svatým písmem a talmudem. Místo činu miloval slovo. Svoji náklonnost věnoval logice. Nalezl zalíbení nejen v logickém obsahu slova, ale dovedl také pochopiti druhou, skrytější stránku slova, která je zjevná dětem a básníkům, ale neznáma lidem hlučným a světským: seznal, že slovo má mocnou sílu asociativní a že dovede žít samostatně. Dialektika teologických spisů přešla židům do krve. Proto židovské anekdoty vynikají svou břitkou formou a logickým obsahem.

Židovské anekdoty mají melancholii lidí odvrácených od skutečnosti, ale horoucně toužících po skutečnosti. V jejich sebeironii jeví se dychtění po aktivitě, po činu a po plnoprávném životě. Uvažují-li o této stránce židovské anekdoty, tehdy si vzpomenu na jednu scénu z filmu Zlaté opojení. V Aljašce byla objevena zlatá ložiska. Zástupy lidí z celého světa hrnou se do těch pochmurných arktických krajů, aby buď zbohatli, nebo nechali kosti na sněhových pláních. Mezi zástupy dobrodruhů vmísí se malý, komický mužiček s pajdavýma nohama a s buřinkou na hlavě. Řekne si: Když všichni mohou jít do Aljašky, proč bych já nemohl? Nejsem tak silný, tak odvážný a chytrý jako ti ostatní chlapi? Oho! My té Aljašce ukážeme, co dovedeme. A pak vidíme Chaplina v ošumělém cutawayi a s rákoskou uprostřed nesmírných sněžných plání. Malý židáček, nepatrný černý brouk v arktické poušti. Chaplin konfrontován s polární přírodou. Má jenom strach, aby lidé na něm nepoznali, že má strach. Přeje si, aby celý svět viděl, že vyzval aljašskou přírodu na souboj a že příroda kapitulovala před jeho mužnou odva-

hou.

Ostatně já mám dojem, že k vystižení a k charakteristice židovské anekdoty bylo by třeba obšírného pojednání, a k tomu zde není místa. Dovolte, abych místo toho posloužil vám židovskou anekdotou. Tak tomu vždycky bývá. Jeden pán chce něco vysvětlit jinému pánovi a místo toho řekne: „To máte zrovna tak, jako když jeli ti dva židi ve vlaku. Znáte to?“ Tak tedy: Na židovský svátek Dlouhý den troubí některý nábožný žid na roh, který se nazývá šofar. Jeden pán záviděl druhému pánovi tu čest, že smí o Dlouhém dnu troubit na šofar. I umínil si, že mu to zkazí, a nasypal mu do šofaru hrách. Tak ten pán chtěl troubit, a nemohl. Měl z toho jenom ostudu. Žaloval pro tuto příhodu svého nepřítele pro urážku na cti.

Soudce vyslechl příběh a pak se otázel: „Co je to ten šofar?“

Žalobce pokrčil rameny a pravil: „Šofar je šofar.“

„To není žádná odpověď,“ řekl soudce a obrátil se na žalovaného, aby mu vysvětlil, co je to šofar.

Obviněný pokrčil rameny a řekl: „Šofar je šofar.“

Soudce byl nucen obeslat si znalce, aby mu vysvětlil, co je to šofar.

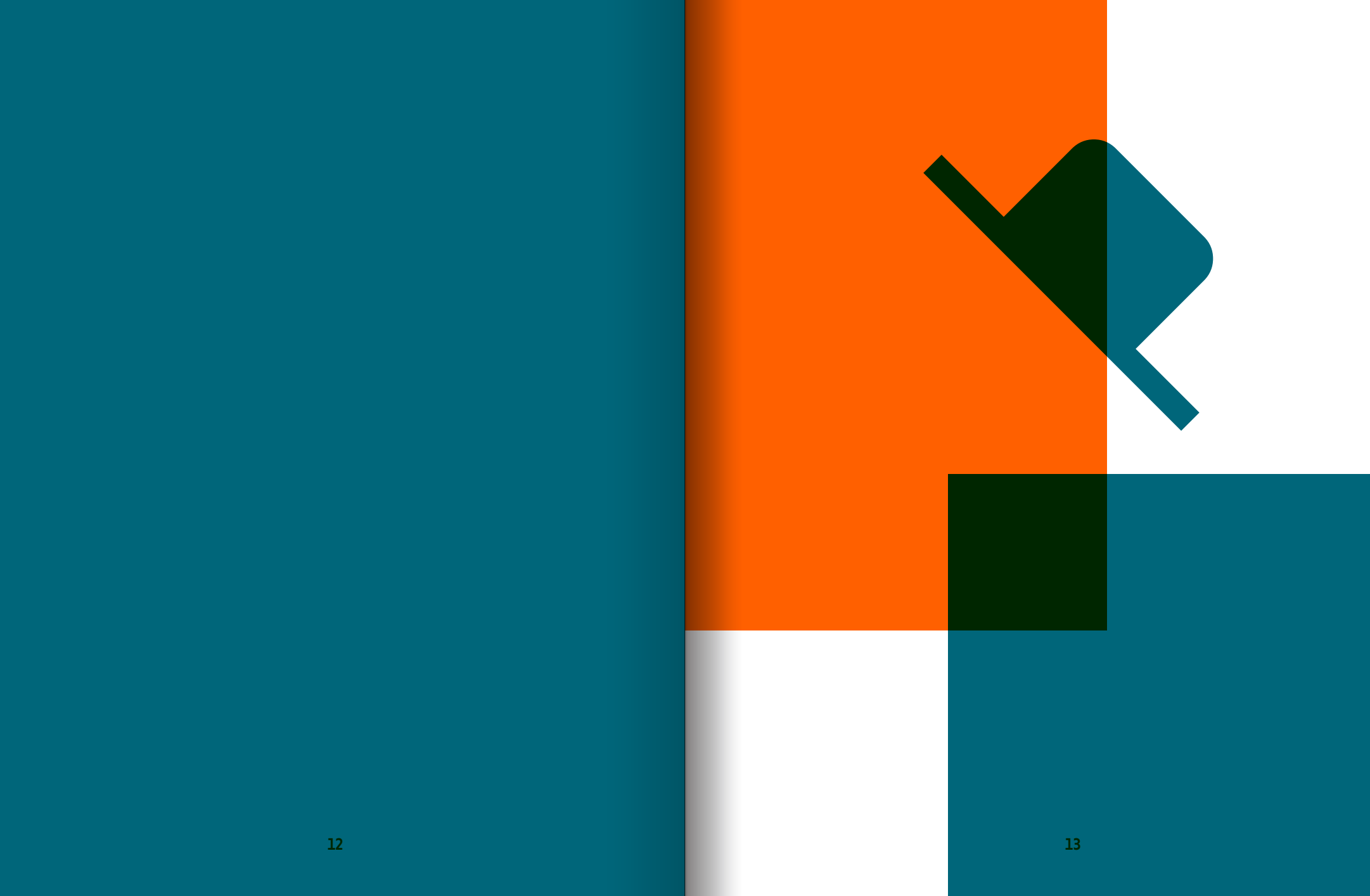
Znalec se zamyslel a po delší úvaze řekl: „To máte tak, pane soudce. Šofar je, aby se tak řeklo... Šofar je šofar.“

Soudce se rozzlobil a pohrozil znalci pokutou, že si dělá posměch ze soudu. Tak tedy znalec se opět zamyslel a pak řekl neochotně: „Šofar... to je taková trumpetka.“

„Tak vidíte, že to umíte vysvětlit,“ liboval si soudce, „teď už vím, co je to šofar.“ A vynesl rozsudek.

Po vynesení rozsudku přistoupil k soudci obžalovaný, žalobce i znalec. A všichni řekli jednohlasně: „Abyste věděl, pane rado: šofar není žádná trumpetka. Šofar je šofar!“

A co mám říci o židovské anekdotě? Židovská anekdota je – židovská anekdota.

JEDEN ŽENICH prohlásil, že nekupuje zajíce v pytli. Chce vidět nevěstu, jak ji Pánbůh stvořil. Její rodiče bojují těžký boj. Ale protože jde o velmi dobrou partii, dali konečně své svolení.

Ženich pět minut prohlížel zádumčivě svlečenou nevěstu, a pak prohlásil rezolutně: „Já si ji nevezmu. Její nos se mi nelíbí!“

O TĚCHHLE SVÁTCÍCH si pan Lissauer počínal v kostele náramně bouřlivě. Tak se horoucně modlil, až se rozčilil, a čím dál byla jeho slova hlasitější a gestikulace bouřlivější.

Tu se ho dotkl šames konejšivě prstem: „Pane Lissauer, nekřičte tak na Pána Boha. Věřte mi, že v dobrotě se to dá lépe vyřídit...“

VYPRAVOVALO SE o všelijakých podivných příhodách. A tu pan Kraus takto počal: „Co byste řekli tomuhle. Jel jsem jednou do Anglie a na lodi bylo v podpalubí sto sudů se střelným prachem. A tu vám jeden sestoupil do podpalubí a hodil hořící sirku do jednoho sudu.“

„Strašné,“ zvolali posluchači, „no a co? Ta loď vyletěla do povětří?“

„To si myslíte vy,“ odvětil pan Kraus pohrdavě. „Ale Bůh je mocný. Ta historie není vůbec pravdivá –“

ARTUR KATZ je, chudák, úplně slepý. Ale přesto miluje ženy, a zejména ženy bytelné, vнадné, mohutných a tučných tvarů. Tak mu našli nevěstu takové jakosti.

I přivedli ho do domu nevěsty a povídají: „Hele, Artur, tady je tvoje nevěsta Róza.“

„Dovolte, ať se podívám,“ povídá Artur a počal rukama odhadovat její přednosti. Hmatá kolem pasu, pořád kolem pasu, a ještě kolem pasu, a najednou zvolal nadšeně: „To je pořád ještě Róza?“

STARÝ PAN BRUCKNER musel jet parníkem z Terstu do Benátek.

Strašně se bál mořské nemoci.

Aby na to vyzrál, šel si večer lehnout do své kabiny, ačkoliv parník odjížděl až ve dvě ráno. Myslí si, že až to pojedou, zaspí to.

V noci jej probudila strašlivá bouře. Po hrozném utrpení svítalo a starý Bruckner vylezl ven.

Na nábřeží se přes mlhu prodírala tabule s nápisem: „Pro bouři je odjezd parníku odložen.“